

## BALADA O TROBENTI IN OBLAKU

Ciril Kosmač

(Nadaljevanje)

*Opomba in opravičilo: Pisatelj prosi svoje bralce, naj mu ne zamerijo, ker tako dolgo ni bilo nadaljevanja. Balado je namreč pisal sproti, od številke do številke, pa se mu je zato zgodilo kakor Petru Majcnu: vsakdanje življenje, ki tudi z njim ravna kakor s slehernim zemljanom, mu je zavrlo pero. A ni bilo krivo samo to. Balada je namreč medtem živel dalje in je tako narasla, da se je razlila čez okvir, ki ji je bil določen, ter se naposled celo razklala v dva različna konca. V tem nadaljevanju lahko berete prvi konec, a tudi tega samo v osnutku. Sicer pa pisatelj zdaj vidi, da je vsa Balada precej neenakomerna in neizbrušena, torej res samo razširjeni osnutek z nekaterimi izdelanimi prizori.*

Teta je izginila izpred hrama in z njo je izginila tudi beseda. Molk je objel vse tri in v objemu, ki je bil bolj in bolj tesen, je skoraj glasno utripala bridkost. Jankec je nepremično obsedel na pragu, stari Blažič se je zamaknil predse, Peter Majcen se je vdano spustil na svoj stolček pri stari tiskalnici.

»Zdaj bi moral nekaj reči,« je v zadregi pomislil. »Moral bi nekaj reči, ker so me zadržali!... A kaj naj rečem? Kaj?« In ker ni našel primernih besed, ga je obšel stari in mučni občutek, da je v resnici zelo majhen in nebogljen. Ozrl se je v Blažiča in v Jankca ter se s potrlostjo zavedel, da je v tem trenutku prav gotovo manjši in nebogljenější od tega starca in celo od tega otroka.

Segel je v žep po cigareto in po vžigalico.

»Saj, to je edino, kar znam storiti v podobnih primerih!« si je rekel s trpkim zaničevanjem in tako sunkovito kresnil z vžigalico po škatli, da je glasno prasnilo.

Starec je trznil in se ozrl vanj. Za hip ga je premeril s takšnim pogledom, kakor ga ne bi poznal. A se je takoj zavedel. Otožno se je nasmehnil, hitro postavil predenj kozarec in mu nalil.

»Pijte!« je rekel. »Pijte!... Kaj hočemo, je že tako!...«

Peter Majcen je naglo prijel kozarec in ga zvrnil skoraj na dušek. Nato ga je obdržal v roki in se zamaknil vanj, kakor bi hotel iz redke, slabokrvne usedline potegniti bodrilno besedo.

»In ne zamerite! Nikar ne zamerite!« se je oglasil starec.

»Zakaj?« se je zdrznil Peter Majcen. »Kaj naj bi zameril?«

»Tako. Ker smo vas zadržali.«

»Oh, lepo vas prosim!« je zamahnil z roko. In že isti hip ga je spet neprijetno dirnilo, ker je slišal, kako meščansko neumno in votlo so v tem trenutku in v tem okolju zvenele njegove besede.

»Ne, ne!« je odkimal starec. »Saj vem, vsak ima svoje delo. Vi tudi.«

»Ne rečem, da ne.« se je vdal Peter Majcen. »Saj sem prišel v te kraje zato, da bi v miru pisal.«

»No, vidite,« je prikimal starec. »In nikar ne zamerite, če sem prej rekel, da ste pisar.«

»Oh!« je spet zamahnil Peter Majcen. In nato je dodal, a bolj sam zase: »Saj tudi sem pisar!«

»A da ste tudi pisar?« se je starec ozrl vanj. »No da, kaj hočemo, je že tako!« je vzdihnil in razširil roke. »Vsak mora živeti! Pijte! Kar pijte!...«

Petra Majcna ni prizadelo, ker ga stari Blažič ni prav razumel, prizadelo pa ga je sočutje, ki je zvenelo v njegovem glasu. In ker ni vedel, kaj naj reče, je potisnil predenj kozarec in rekel:

»Ne, zdaj ste pa vi na vrsti.«

»Mhm, vsak mora živeti.« je starec ponovil svojo misel in izpil. »Vsak mora živeti. Vsak!... In potem mora vsak tudi umreti. Vsak! Prav vsak!... Mar ni tako?«

»Tako je,« je pritrdil Peter Majcen. Pritrdil je nerad in s trpkostjo v glasu, ker se je spomnil, kako ga že ves dan preganja smrt.

»No, pa kaj hočemo, je že tako!« je grenko rekel starec in počasi vstal. Vzel je prazno majoliko in se odzibal k sodu. Spet je votlo zabobnelo iz polmraka, ko je udaril po vehi, spet je curek glasno zažuborel v majoliko in spet se je s hripavim, tresočim se glasom oglasila pesem:

»Prišla bo bridka smrt,  
moj hramček bo zaprt...«

»Le zakaj nisem odšel s teto!« si je rekel Peter Majcen. A komaj si je to rekel, že se je oglasila vest in mu očitala, da bi bilo to grdo in da je grda že sama ta misel. »Toda kaj naj počnem tukaj? Kaj naj rečem temu starcu in temu otroku?« ji je ugovarjal. »In saj nemara niti še ni tako hudo. Če bi bil odšel s teto, bi mi povedala, kako je pravzaprav z mladim Blažičem... In srečala bi Javorko. Saj bi gotovo šla mimo tolmuna. In zdaj bi Javorka morala spregovoriti. In če je na

njej res kaj skrivnostnega, bi mi teta povedala... Toda kaj naj bo skrivnostnega? In tudi če je, zakaj naj bi stikal za tem? Mar nimam za danes že dovolj skrivnosti? In mar nimam dovolj opravka samo s Temnikarjem? Dovolj in še preveč! Prerasel me je in zdaj se ga bojim. Bog ve, če mu bom kos? Toda naj že bo kakor koli, v boj bi se le moral pognati. Zdaj bi moral sedeti doma in delati. Tudi če ne bi bilo navdih. Moral bi se prisiliti. Močna volja in vztrajnost priključeta tudi navdih. A jaz sem šibak. Tukaj sedim in bom sedel sam bog ve, kako dolgo. Predajam se sočutju, da mi ni treba delati. Kakšna zavora in kakšna slabost je včasih preobčutljivo srce!«

Stari Blažič je spet udaril po vehi.

Peter Majcen se je stresel, kakor bi udarec potrdil njegove misli.

»Šel bom. Takoj bom šel,« je sklenil.

Starec se je vrnil iz polmraka, se počasi spustil na svoj stolček in nalil.

»Pijte!« je rekel.

»Dovolj bo že, dovolj!« je odkimal Peter Majcen.

»Ali boste šli?« je vprašal starec. »Seveda, če vas kliče delo, če se vam mudi —«

»Ne, ne, nikamor se mi ne mudi!« ga je prekinil Peter Majcen in se že isti hip začudil svojim besedam, kakor jih ne bi bil sam izrekel. Najrajši bi se bil vgriznil v jezik, a tedaj ga je že prešinila nova misel: »Ta starec mi vidi v dušo!« in takoj nato še ena in še bolj neprijetna: »Nemara pa sem mu zdaj že v napoto?«

Ozrl se je v starca, a ta se ni več zmenil zanj. Izpil je, položil kozarec predenj in molče nalil. Nato je vzdihnil, počasi vstal, stopil k Jankeu in ga pobožal po laseh.

»Ne, očitno sem zdaj v napoto. Šel bom!« je sklenil Peter Majcen, a čeprav mu je bilo neprijetno in grenko pri duši, se ni mogel ganiti.

»Ata, zaigrajte!« se je oglasil otrok in ponudil dedu trobento.

»A zdaj?« je vprašal starec in ga spet pobožal.

»Saj se vam je že nabrala sapa.«

»Nabrala se je,« je prikimal starec in vzel trobento. »Kaj pa moje okno? Ali je zaprto?«

»Zaprto je.«

»Zaprto. Seveda je zaprto,« je vdano rekel starec. »Saj teta še ni prišla domov.«

»Ne, še ni. S teto Zmago se pogovarja,« je mirno povedal Jankec in z roko pokazal v dolino.

»Sirota!« je vzdihnil starec in se obrnil proti svojemu stolčku.

»Teta ni sirota!« se je uprl otrok. »Saj stari ljudje nimajo več očeta in matere. Samo otroci so sirote. Jaz bom sirota, ko mi bo še očka umrl.«

»Ne, ne!« je hitro odkimal ded in spet stopil k njemu. »Pravim, da je Zmaga sirota.«

»Zmaga? Saj je že velika!« je ugovarjal otrok.

»Velika? Seveda je velika. Pa so tudi velike sirote. In nekateri so sirote vse življenje.«

»Jaz že nočem biti sirota, ko bom velik!« je odločno rekel Jankec.

»Saj ne boš!« je zatrdil ded in ga potrepljal po glavi.

»Ko bom velik, bom fant.«

»Fant boš, seveda. Velik fant. Fant in pol!«

»In ko bo vojna, ne bom šel v partizane.« je resno rekel otrok.

»Ooo!« je zategnil ded. »Saj zmeraj praviš, da boš partizan.«

»Saj bi bil rad,« je počasi povedal vnuk. »Ampak ne bom, da ne bodo moji otroci sirote.«

»Hm!« je zastokal ded in zmajal z glavo. »Kam pa boš šel, otrok moj? Zdaj so vojne takšne, da se jim ne skriješ. Povsod pridejo, prav povsod, tudi na dom pridejo.«

Jankec je umolknil in se ozrl vanj s široko odprtimi očmi.

»Kaj hočemo, je že tako,« je vzdihnil ded. »Vidiš, najbolje bi bilo, če ne bi bilo otrok.«

Jankec je glasno požrl slino in nato prizadeto rekel:

»Ampak otroci so zmeraj. Ali niso?«

»Seveda so. In zmeraj bodo,« je prikimal starec in mu položil široko dlan na kodrasto glavico. »Zmeraj bodo otroci, hvala bogu! Toda vojne ne bo več.«

Otrok ga je pogledal z začudenjem in velikim dvomom v očeh.

»Res je ne bo! Vprašajva gospoda,« je rekel starec in se ozrl v hram.

»Ne, ne bo je več!« se je oglasil Peter Majcen, a glas se mu je zlomil, ker ga je pri tem pogovoru spreletaval srh. Hitro se je odkrehnul ter ponovil glasneje in odločneje: »Ne bo je več! Ne, ne bo je več! Ta je bila zadnja!«

»A prav zadnja?« je z dvomom vprašal otrok.

»Prav zadnja!«

»A najbolj zadnja?«

»Najbolj zadnja! Tako zadnja, da ne more biti nobene več!«

»Vidiš, Jankec, vidiš, kako je gospod lepo povedal,« se je hvaležno nasmehnil starec. »Tako zadnja je bila, je rekel, da ne more biti nobene več.«

»Ne, nobene več!« je ponovil Peter Majcen, ki ga je ves čas davila tudi misel na lastne otroke.

Jankec se je oddahnil in se zravnal, kakor bi se bilo nevidno breme odvalilo z njegovih drobnih, nedolžnih ramen. Ozrl se je v Petra Majcena in nato v deda. Molk mu je moral biti v tem trenutku gotovo neprijeten, ker je iz njega vstajal dvom. Stegnil je roko proti trobenti in hitro rekel:

»Ata, zaigrajte!«

Starec je trznil in se rahlo zazibal.

»Saj bom,« je prikimal in mu spet položil roko na glavo. »Seveda bom,« je ponovil in njegovi veliki, od dela oleseneli prsti so rahlo drseli skozi otrokove lase.

»No, pa dajte!...«

Stari Blažič se je počasi vrnil k stiskalnici in se s pritajenim vzdihom spustil na svoj stolček. Ogledal si je trobento, kakor bi jo zdaj prvič držal v rokah. Nato je z dlanjo obrisal ustnik in si z jezikom zmočil debele, modrikaste ustnice. Zajel je sapo in vzdignil trobento. A ni zatrobil. Nagnil se je k Petru Majcnu in pridušeno rekel:

»Ne zamerite, gospod. Otrok je otrok!«

»Oh, prosim, prosim!« je hitro odvrnil Peter Majcen. In spet mu je kri udarila v glavo zaradi tega naglega in tako neprimerne odgovora. »Le zakaj sem danes tako gluha?« se je vprašal z grenkobo. »Zakaj se ne morem pogovarjati s tem starcem, kakor bi bilo treba? In zakaj ne morem najti nobene razvedrilne besede za otroka? Mar me je res dokončno zgrabil obup?«

Starec se je zravnal, se s temenom naslonil na črvivi steber stare stiskalnice, zaprl oči, zajel sapo — in trobenta je zadonela.

Peter Majcen se je zamajal in se kakor uročen zastrmel v staro trobento, ki je od svoje lastne sproščene sile trepetala v starčevih rokah in se tako čudno svetlikala v polmraku. Zvoki so butali ob stene, se odbijali, se križali, se lomili in umirali v razklanih odmevih, ki so jih naslednji zvoki neusmiljeno pobijali na tla.

»To je smrt!« je vzdrgetal. »Ne, to je samo naključje,« se je skušal pomiriti. »A čeprav je to golo naključje, je vendar zelo nenavadno naključje, da sem trobento zaslišal prav takrat, ko sem izgubil navdih in sta se me prvič lotila dvom in obup. Treščila je vame in me tako vznemirila, da sem moral iz hiše. In privlekla me je k sebi. Zakaj? Zato, ker je Črnilogar ni hotel slišati. Saj res, zaradi Črnilogarja sem se bil obrnil v Tihi dol. Mar se ne bi bil! A zdaj je, kar je. In precej časa je bilo kar dobro. In mojemu navdihu koristno: trobenta se je

bila preselila v Temnikarja, in tam sem je bil celo vesel. Toda Temnikar je povest, to pa je resnica, to je življenje. Ne, to ni povest, bi rekel stari Blažič, ki zdaj trobi. Da, vse, kar je doživel in preživel, je zanj samo strahota, a ne povest. Nemara pa bi tudi za Temnikarja rekel, da je samo strahota in ne povest. Moj bog, ali res ni povest? Mar strahote, ki jih človek počenja v imenu človeka in tudi resnično za človeka, ne morejo biti več povest? Ali človek in človeštvo res počenjata stvari, ki niso več primerne za pero? Ali se je tudi Temnikar pognal čez to mejo? Če se je, ga je pognala trobenta, ker me je potegnila iz hiše, da so se mi na tej poti razodele strahote, ki prej nisem vedel zanje.«

Trobenta je utihnila. Zadnji zvoki so padli od sten in počasi izdihnili v trepetajočem odmevu.

Peter Majcen je zdaj spet jasno videl pred sabo starca in otroka. In spet ga je neprijetno spreletelo, ker se je zavedel, kako neprestano meša s to bridko resnico svoje lastne bridkosti in bridki svet svoje domišljije.

Starec si je s hrbtom roke potegnil po čelu.

»Ali ste že trikrat?« je vprašal Jankec.

»Trikrat,« je zasopel ded in segel po kozarcu.

Otrok je stopil k njemu in mu počasi vzel trobento iz rok.

»In zdaj boste povedali pravljico,« je rekel.

»Pravljico?« je zasopel ded in izpil. »Seveda, pravljico.«

»Ali že veste, katero?«

»Ne, še ne,« je odkimal starec in si spet potegnil z roko po čelu.

»Nemara bi pa gospod povedal pravljico?«

»Ne!« je takoj trznil Peter Majcen. »Nobene pravljice ne znam. Nobene!«

»A prav nobene?« je vprašal otrok. V njegovem glasu in pogledu sta bila dvom in pomilovanje.

»Ne, nobene,« je zamrmral Peter Majcen in si začel prižigati cigareto.

»Veš, Jankec, gospod piše povesti,« je rekel starec in mu spet položil roko na glavo. »Povesti pa niso za otroke. Za otroke so pravljice.«

»In boste zdaj povedali pravljico?«

»Bom, seveda bom,« je prikimal ded. »Samo še malce potrpi, da se mi nabere sapa in da se katere spomnim.«

Jankec se je vrnil v vrata, sedel na prag in si ljubeznivo položil trobento čez kolena.

Stari Blažič je izpil, postavil kozarec pred Petra Majcna in nalil.

»Pijte! Kar pijte!« je rekel. Nato se je naslonil na črvivi steber stare stiskalnice in zaprl oči.

»Le zakaj še sedim tukaj?« si je rekel Peter Majcen in njegova roka je kar sama segla po kozarec. »Zakaj ne grem? Česa še čakam? ... Nemara pa res še kaj pričakujem?« ga je prešinilo. »A kaj? Pravljico? Ali pa smrt?«

»Ata!« je poklical Jankec. »Ata, pa povejte še enkrat tisto o pastirici in javoru.«

Peter Majcen je trznil in se hitro ozrl.

»O pastirici in javoru?« je zamrmral stari Blažič, ne da bi odprl oči. »Ali ni preveč žalostna?«

»Žalostna je, a je lepa.«

»No, bom pa povedal še enkrat. Samo potrpi, da se malce odahnem. Ti pa včasih poglej, če je moje okno še zaprto.«

»O pastirici in javoru?« se je zamislil Peter Majcen. »Take pravljice ne poznam ... Ali je to zgodba o Javorki? Mar je tudi stari Blažič videl dekle, ko je objemalo javor? In ker nemara ve, kaj pomeni tisti javor, si je izmislil pravljico za otroka? ... Ah, ne!« je zmajal z glavo. »To je nemogoče, popolnoma nemogoče. To je spet samo naključje ... A vendar, kako čudno naključje! Sama neverjetna naključja! ... Pastirica in javor? Žalostna, a lepa pravljica? ... Počakal jo bom. Počakal bom to pravljico. Pa saj zdaj moram počakati, dokler se starec ne zdrami.«

Naslonil se je na steno in se zamaknil v vrata. Bilo je, kakor bi se bil zamaknil v sliko v črnem okviru. Jankec je sedel na visokem pragu, kakor bi jahal lesenega konjiča. Njegova podoba je bila jasna in lepa. Trobenta se mu je svetlikala na kolenih in tudi njegovi lasje so bili skoraj zlati v prosojni luči. Okrog njega je bila naslikana pokrajina, pokrajina brez globine kakor na preprostih slikah ali na risbah, ki jih rišejo otroci. Po desni strani se je vijugal kolovoz, na levi je sredi gladkega pobočja rasel hrast. Nad otrokovo glavo je bil od okvira do okvira usločen, precej širok rožnatobel pas: njiva cvetoče ajde. Nad njivo je bila polica, na polici drevje in med drevjem hiša z rdečo streho. V zaprtem podstrešnem oknu so se igrali žarki večernega sonca. In nad vsem tem je bil kos modrega neba in na nebu bel oblak.

»Oblak!« je zašepetal Peter Majcen in se razveselil kakor otrok. »Oblak! Popolnoma sem že pozabil nanj. In zdaj se je vrnil. Ah, kako dobro de, da si človek lahko izmisli neko znamenje in potem verjame vanj. Oblak? Tako vsakdanja stvar, a danes meni pomeni življenje. Vse bo še dobro! Vse!«



Ozrl se je v otroka in v starca, kakor bi s svojim oblakom tudi njima prinašal odrešenje. Nato si je prižgal cigareto in se spet zamaknil v kos modrega neba.

»Toda to je samo moj oblak!« ga je prešinilo. »To je moj navdih, to je moje upanje, da bom le napisal zgodbo o Temnikarju. In to je tudi njegov oblak. Saj Temnikar je še živ. Še je živ. Nekje globoko pod svojim oblakom hiti v poslednji boj...«

Nehote je zdrknil s pogledom z neba. In hitro je zdrknil tudi mimo hiše. Obstal je šele na njivi cvetoče ajde, ki je bila tako mirna in tako rožnata kakor sneg v večernem soncu. Zamaknil se je vanjo — in sam ni vedel, kdaj se je ajda res spremenila v sneg in kdaj se je pred njim razgrnila domača zimska pokrajina.

In sredi te zasnežene pokrajine je stal en sam človek — Temnikar.

*Temnikar je stal na melišču pod Robmi. Stal je nad strmo in gladko belo sipino nepremično kakor črna soha, kakor nekaj pradaavnega in vendar še današnjega, kakor nekaj mrtvega in vendar strašno živega, kakor je lahko živ samo človek, ki ve, da bo po svoji usodni volji v nekaj urah že mrtev. Njegov krepko rezani razbrazdani obraz je bil siv kot kamen in kot kamen negiben. Samo v udrtih očeh sta migotala dva rožnata plamenčka: to je bil odsev Brezi, odsev zasneženega kopastega hriba, ki je žarel v soncu.*

*Plamenčka sta utripala hitreje in hitreje. Naposled je Temnikar odločno zmajal z glavo in zaprl oči. Ko jih je spet odprl, je s pogledom zdrknil z gladkih zasneženih senožeti v dolino in obstal na senčni črti, ki je bila še na tej strani reke.*

— Ura je komaj ena! — je trdo rekel. — Dobro sem hodil. In zdaj sem tako rekoč že prišel. Samo še do steze, pa sem tam.

*Bil je ves zasopljen in začutil je, da mu znoj teče po hrbtu. Rad bi srknil požirek žganja, a se je premislil.*

— Ne! Kar naprej, da me krote hudičeve ne prehitijo!

*Pognal se je na levo, da bi po melišču prigazil do steze, ki je nato prečkala stene do Čarjeve jame. Prijemal se je za kamne, za šope ostre trave, za grmičevje, za korenine. Njegove trde roke so bile vse obtolčene in opraskane do krvi, a bile so tako gluhe od mraza, da tega ni čutil. Pa tudi če bi bil čutil, na to ne bi pomislil. Mislil je samo na to, da bi ga Martin in njegovi pajdaši ne prehiteli. Ta misel je bila kakor bič, ki je zbujala v njem neznane sile. Že dolgo ni čutil take lahkote in take moči. Tako je bil zadovoljen s svojim starim telesom, da bi ga najrajši potrepljal.*



— Dobro me nosite, stare kosti, dobro me nosite! Kar tako naprej, pa jih bomo ugnali!

Prigazil je že skoraj do steze, ko je sunkovito obstal.

— Ne, s te strani ne smem! S te strani bo Martin pripeljal svoje krote, in če bodo videli sled, bo vse narobe.

Hitro se je vrnil po svoji gazi in napeto premišljal, kje in kako naj pride do steze.

— Po skalah! — se mu je kar nenadoma posvetilo. — Po skalah, kakor sem plezal do Jame, ko sem bil pastir.

Nič ni pomislil, da je sedemdesetletni starec in ne štirinajstletni pob. In nič ni podvomil, da ne bi mogel več plezati. Našel je svoj nekdanji vstop in se začel vzpenjati. Šlo je. Prav kmalu je bil na prvi polici in se zleknil po njej, da bi se oddahnil. Polica je bila ozka, nemara še ožja kakor je bila v njegovi mladosti, in njegovo telo se je s tesnobo v drobu spomnilo nekdanjega strahu:

— Kaj bo, če padem?

— Če bi bil takrat padel, bi bil pač padel in bi se bil ubil! — si je odgovoril Temnikar in se še bolj pritisknil k skali. — Zdaj pa ne smem pasti. Ne smem! Če padem, se ne ubijem sam, ubijem tudi vse tiste, ki so v Jami. In zdaj naprej! — si je ukazal.

Pognal je vse svoje moči v roke in se potegnil kvišku. Pripelzal je na drugo polico in spet počival. Potem je počival še dvakrat in nato srečno dosegel stezo.

— Tukaj sem! — se je glasno oddahnil in sedel v sneg. Segel je po čutaro in dvakrat globoko potegnil. Nato si je obrisal brke in se ozrl okrog sebe.

— In zdaj! — se je mrko vprašal. — Kje naj jih počakam? In kako naj opravim z njimi, da me prej ne potolčejo? Saj jih je pet!

— Gačnikov Justin je bil tudi sam, pa jih je ukrotil celo devet! — je glasno rekel, ker se je spomnil slavnega fihotapca, ki je sam in golorok opravil z devetimi obmejnimi stražniki. Počakal jih je na ozki stezi pri Veliki glavi ter drugega za drugim vrgel pod steno. Trije so bili mrtvi, ostali zelo polomljeni. To junaško dejanje, ki se je bilo zgodilo nekaj let pred vojno, je bilo Temnikarja tako navdušilo, da si je večkrat ogledal kraj in v mislih podoživljal junaški Justinov boj.

— Tako bom storil tudi sam! — je odločno prikimal. — Počakal jih bom pri Veliki glavi. Tam se lahko skrijem. Ne videli ne slišali me ne bodo. Drug za drugim bodo prihajali okrog skale. In prihajali bodo počasi in vsak posebej, ker je steza zelo ozka in ker je pod njo prepad. In če se komu vrta v glavi, bo prilezel celo po vseh štirih. Prilezel bo

po vseh štirih kakor prihuljena zver in mahnil... da, in mahnil bom po zveri, ne po človeku! — je glasno rekel in se oddahnil.

Ta misel mu je olajšala dušo in mu vlila novih moči.

— In mahnil bom po zveri, ne po človeku! — je trdo ponovil in vstal.

Hitro se je pognal proti veliki skali, ki je štrlela iz navpičnih sten in je bila res podobna veliki glavi. Krepko je gazil in venomer trdo ponavljal:

— In mahnil bom po zveri, ne po človeku!...

Pri skali si je izbral prostor. Takoj je steptal sneg okrog sebe, da bi se lahko hitro in neovirano prestopal. Ko je to opravil, se je naslonil na steno. Spreletelo ga je po hrbtu. Segel je po čutaro in pil. Odkrehnil se je in se za hip zamislil.

— Še, saj potem ne bom več... — je zamrmral in srknil še enkrat. Obrisal si je brado in si obesil čutaro za pas, a se je takoj premislil. — Hudič mi bo lahko nagajal! — je rekel in jo posadil zraven sebe v sneg.

Nato je potisnil roke v žepe in se zamaknil v ožarjene Brezi.

— Ob petih bo sonce na vrhu, — je pomislil. — In do takrat bo že vse opravljeno...

Nehote je pogledal v dolino. Senčna črta je bila že onstran reke.

— Ura bo pol treh... — je počasi prikimal. Nato pa se je zravnal in mračno rekel: — Kod se le plačijo, krote hudičeve? Tudi, če hodijo še tako počasi, bi že morali biti tukaj!

Prisluhnil je.

Tišina. Sama tišina. In tako napeta tišina, da je segel v žep in potipal samokres. Nato je počasi pobral sekiro in iz navade s palcem potegnul po ostrini. Tedaj se mu je zazdelo, da stoji nekdo za njim in ga opazuje; ne sovražnik, temveč nekdo, ki mu je zelo znan in domač. Ozrl se je. Za njim je bila gola siva stena.

— Sam sem. Sam!... — je zategnil. — V Robeh stojim za Veliko glavo in čakam v zasedi s sekiro v roki kakor razbojnik. Naj bi me videl kdor koli, ne bi verjel svojim očem. Nihče ne bi verjel. Ali bi ti verjel? — se je vprašal, kakor bi se bil razklal na dva človeka.

— Ne! — se je zdrznil, ker je tako jasno zagledal samega sebe, kakor bi on sam stal nad steno in se opazoval, kako s sekiro v roki preži za skalo.

Odložil je sekiro in segel po čutaro. A še preden je nagnil, je obstal kot okamenel. Zadržal je dih in se napel kot struna. Zaslišal je glasove.

— Gredo! — je zašepetal in segel po samokres. Ogledal si ga je. Ni ga bil vajen, pa tudi zaupal mu ni. A tudi če bi mu zaupal, se je zdaj spomnil, da ne sme streljati. — Ne, s tem hudičem ne smem začeti.

Nemara bi počil prvega, ostali pa bi odnesli pete. S sekiro bom mahnil, s sekiro. In mahnil bom po zveri, ne po človeku!

Te besede so mu spet olajšale dušo in mu vlile novih moči.

— Fantje, zdaj pa le tiho! — je prišel izza skale Martinov glas. — Pozimi se daleč sliši.

— Daleč se sliši, — je šepetaje ponovil Temnikar in spet pograbil sekiro.

— No, zdaj pokadimo še eno, — je rekel Martin. — Potem ne bomo, dokler jih ne pošljemo v Betlehem.

— Ne, ne boste več! — je odkimal Temnikar. — Ne boste več... Ne boste več...

— Martin, lahko bi tudi nam privoščil požirek, — se je oglasil hripavi glas. — Saj smo vsi ljudje!

— Ljudje? — se je zmračil Temnikar.

— Moja mati pravi, da nismo, hehe! — je rekel Martin.

— Niste! — je odločno odkimal Temnikar. — Niste. Tvoja mati ima prav. Reva! Zmeraj je bila pametna ženska. In v mladih letih ni bila nerodna baba. Ko mi je Tilčka umrla, je tiščala za mano. Le malo je manjkalo, da je nisem vzel. In če bi jo bil vzel, bi bil Martin lahko moj sin. In zdaj... zdaj bi ga čakal s sekiro!... Kakšne misli so to? — ga je spreletelo. — A vendar, kaj bi storil, če bi bil Martin res moj sin in bi zdaj stal na drugi strani? — Spet se je zdrznil. — Kam sem prišel, da moram misliti take misli!... In lahko bi bile resnica!... In slišal sem, da je to že bila resnica!...

— Miha, zdaj pa naprej! — je ukazal Martin.

— Zakaj pa jaz prvi? — se je uprl hripavi glas.

— Nekdo mora biti prvi. Saj ne moremo oštric okrog skale.

— Nekdo mora biti prvi! — je šepetaje ponovil Temnikar in se trdneje ustopil.

— Saj vem, — je zanergal Miha.

— In zakaj potem stokaš? — je posmehljivo vprašal Martin. — Ali se zdaj že na pol mrtvih bojiš?

— Ne bojim se... A ti se presneto motiš, če misliš, da niso oboroženi.

— Seveda so oboroženi! — je prhnil Martin. — Toda nocoj je sveti večer. Še v sanjah jim ne bi prišlo na misel, da bi jih obiskali. Tako brez skrbi ležijo v svojem brlogu, da se bomo lahko privlekli prav do jame.

— To bomo šele videli, — je spet zanergal Miha.

— To bomo šele videli, — je ponovil Temnikar, kakor bi nesrečni Miha držal z njim.

— *Seveda bomo videli!* — je pribil Martin. — *Privlekli se bomo prav do jame. In začeli bomo kar z bombami. Potem pa noter in brez usmiljenja!*

— *Brez usmiljenja!* — je zamrmral Temnikar in nehote pogledal po mrzlem jeklu svoje sekire.

— *Treba je pomlatiti vse do zadnjega!*

— *Vse do zadnjega!* — je ponovil Temnikar.

— *Tako!* — je odrezal Martin. — *Zdaj pa naprej in nobene besede več!*

— *Nobene besede več!* — je ponovil Temnikar, kakor bi ta ukaz veljal tudi zanj.

— *Tišina!* — je rezko zasikal Martin.

— *Tišina!* — je ponovil Temnikar.

*In bila je tišina, mrzla, ledena tišina.*

*Temnikarjeve roke so se jekleno oprijele toporišča sekire. Njegov pogled se je nepremično uprl v rob skale. Ni več mislil, ni več čutil. Samo čakal je, da se bo prikazala prva glava. In čakal je dolgo, zelo dolgo, celo večnost.*

*Naposled se je prikazala glava nesrečnega Mihe.*

— *Bog, če bi ti bil, bi zdaj tudi mahnil!* — je zahropel Temnikar, vzdignil sekiro in zamahnil. V rokah je začutil, da je dobro zadel. Zaslísal je slaboten stok in nesrečni Miha se je zamajal. Temnikar ga je zgrabil za rame in ga sunkovito potegnil, da mu je padel za hrbet. Obrnil se je, da bi še enkrat mahnil po njem, a je že zagledal kri, ki je brizgnila po snegu. Vedel je, da je nesrečnik mrtev — in tisti hip je začutil, da se je v njem nekaj preklalo, kakor bi se mu duša iztrgala iz živega telesa. In spet je prav jasno videl samega sebe in svoje početje. Toda zdaj ni utegnil misliti o tem. Ne, zdaj je moral misliti samo na to, da bi tudi drugega tako mahnil, kakor je bil mahnil prvega. Zamaknil se je v rob skale. — *Mahnil bom po zveri in ne po človeku!* — je hripaje ponavljal in čakal.

*Prikazala se je druga glava. Temnikar je zamahnil. Z nekim čudnim zadovoljstvom je začutil, da je tudi zdaj prav tako dobro zadel. Nesrečnik se je zamajal, Temnikar ga je zgrabil in ga pahnil za hrbet. Čutil je, da je mrtev, zato se je spet zamaknil v rob skale.*

*Prikazala se je tretja glava. Prikazala se je pri tleh, ker je tretji lezel po vseh štirih. Temnikar je počakal, da je prilezel bliže, nato je zamahnil. Toda tretji se je prav tisti hip vzdignil; sekira ga je samo oplazila po glavi in se mu zasekala v rame. Nesrečnik je nečloveško zakričal in se pognal kvišku. Temnikar je bliskovito vzdignil sekiro in zamahnil, toda nesrečnik se je že zamajal in oznak omahnil pod steno.*

— Padel je! — se je zaslíšal Martinov glas.

— Padel je! — je ponovil Temnikar, ker je razumel Martinovo misel, da se je tretjemu spodrsnilo in je padel pod steno. Oddahnil se je, a je vendar nagonsko začutil, da se bliža najhujše in z najhujšim konec tudi zanj.

— Kakor je prav ... kakor je prav ... — je nekje v daljavi, v beli, ledeni tišini, zašepetala njegova duša.

Temnikar je začutil neko čudno olajšanje in nov val moči mu je preplaval telo. Zajel je sapo, se stisnil k skali in čakal.

Prikazal se je četrti. Temnikar je vzdignil sekiro, toda roka mu je za hip zastala, ker ga je ta že zagledal. Bil je res samo hip, a prav jasno je videl njegove izbuljene oči in njegova usta, ki so se odprla, da bi kriknila. Temnikar je vedel, da ne sme krikniti, zato je hitro zamahnil. Toda oplazil ga je samo po hrbtu, ker se je ta že bliskovito obrnil in se pognal nazaj. Temnikar je skočil za njim in zamahnil še enkrat in nato še enkrat. Nesrečnik se je zgrudil. Temnikar se je spotaknil in padel nanj.

— Temnikar! — je tresčilo v tišino.

Ta začudeni in skoraj nečloveški krik ga je kar orgel kvišku. Komaj deset korakov pred njim je stal Martin in strmel vanj kakor v prikazen.

— Aaa! ... — je zahropel Temnikar, vzdignil sekiro in se pognal proti njemu.

— Temnikar! Ali ste znoreli? — je zakričal Martin. — Stojte! Stojte! ... Ubil vas bom! Ubil! ...

— Ne boš! — je zahropel Temnikar.

Brzostrelka je zadrdrala. Temnikar je videl, kako se je zabliskalo iz cevi. Začutil je, da ga je goreče oplazilo po stegnu, a se je pognal naprej.

— Stojte! — je spet kriknil Martin in spet sprožil. Očividno pa ni mogel vzdigniti puške; omahnila mu je celo niže, saj so krogle prasnile v sneg pred Temnikarjevimi nogami. Zato pa je spet zavriščal: — Ubil vas bom! Ubil! ...

— Ne boš! — je zahropel Temnikar in se pognal še hitreje.

Zdaj je Martin v grozi izbuljil oči, kakor bi se mu bližala neranljiva pošast in ne stari Temnikar.

— Pustite me! Pustite me! — je kriknil in se sunkovito obrnil. Skočil je nekaj korakov in se nato skril za skalo. Samo cev puške je pomolil izza roba in spet zavreščal: — Ubil vas bom! Ubil! ...

— Ne boš! — je zahropel Temnikar.

Brzostrelka je zadrdrala. Krogles so švisnile v praznino.

Temnikar je vzdignil sekiro in z ušesom tako silovito udaril po koncu cevi, kakor je včasih udrihal po jeklenem klinu, ki ga je zabijal v skalo.

Martin je divje jeknil.

Temnikar je skočil predenj. Tiščal se je k steni, se tresel po vsem telesu in ječal:

— Temnikar! Pustite me! ... Pustite me! ...

Temnikar je spustil sekiro, zgrabil za cev in mu z enim samim sunkom potegnil puško iz trepetajočih rok.

— Temnikar, pustite me! ... Pustite me! ... — je zavreščal Martin ter začel divje opletati z nogami in rokami.

Temnikar ga je zgrabil, ga potegnil na rob steze in ga začel stresati kakor otep slame.

Temnikar! — je v smrtni grozi kriknil Martin in se ga krčevito oklenil. — Padla bova! ... Pod steno bova padla! ... Oba bova padla! ... Temnika-a-a-ar! ...

Temnikar je začutil, da nima več tal pod nogami.

— Konec je! — se je oddahnil in zaprl oči. Objela ga je črna praznina. Dolgo je padal, nato je nekam treščil in se odbil v še globljo praznino. — Konec! — je ponovil in se izgubil.

In vendar še ni bil konec. Na belem melišču pod Robmi se je še enkrat zbudil, a zbudil se je samo na pol, kakor v sanjah. Bil je izmučen, tako smrtno izmučen, da se ni mogel ganiti. Le s težavo je odprl oči. Zagledal je Brezi, ki so žarele v večernem soncu.

— Ura bo komaj pet ... — je pomislil s prikritim zadovoljstvom. Vedel je, da je opravil zelo težko delo, a kaj je opravil in kako je opravil, ni natančno vedel. Vedel pa je, da je opravil, in to mu je dobro delo, kakor mu je dobro delo, da zdaj leži in da bo lahko kmalu zaspal. In čutil je, da bo zaspal srečno, saj so se mu prsa širila in se polnila z blagim mirom, kakor bi ga Tilčka objela in mu rekla:

— Le zaspi, utrujeni človek moj! ...

Zamaknil se je v Brezi. Kopasta gora se je širila in rasla, širila in rasla ter ga oblivala s svojo toplo rožnato lučjo. Široko je odprl začudene oči, da bi s pogledom objel širne zasnežene senožeti, a jih ni mogel objeti, ker so se razgrinjale že preko neba.

— Joj, to bo drugo leto veliko trave! — je zadovoljno pomislil in zaprl oči. Spanec je bil blizu, tako blizu, da je že čutil njegovo mehko roko, on pa je bil utrujen, tako utrujen, da je komaj še zašepetal z zadnjimi močmi: — Lahko noč, Tilčka ...

Peter Majcen se je zdrznil in skoraj planil s stola. Stari Blažič mu je bil položil roko na koleno in je zdaj gledal vanj s široko odprtimi očmi.

»Izdihnil je,« je zašepetal.

»Izdihnil je,« je prikimal Peter Majcen.

»Izdihnil...« je ponovil starec in dve samotni sivi solzi sta se mu prikazali na nabreklih vekah. »Okno je odprto.«

»Okno je odprto,« je ponovil Peter Majcen, ki se je šele zdaj zavedel, da starec ne govori o Temnikarju, temveč o svojem sinu.

»Tako je bilo dogovorjeno,« je zašepetal starec in se še globlje nagnil k njemu. »Ko bo izdihnil, bo teta odprla okno. In zdaj... zdaj...« je pokimal in z roko pokazal v pobočje.

Peter Majcen se je ozrl v osončeno hišo, ki je gledala izza zelenega drevja. Okno v podstrešju ni več žarelo v zahajajočem soncu. Bilo je črno, mrtvo. Spreletel ga je srh, kakor bi smrt švignila mimo njega. Razumel je, da je mladi Blažič izdihnil. Vstal je, a besede ni našel. Samo roko je stegnil, da bi starcu izrekel sožalje, ta pa očitno ni razumel njegove kretnje. Pogledal je predse, nato pa je hitro pograbil majoliko in mu začel nalivati.

»Ata, okno je odprto!« se je zdaj oglasil Jankec.

Majolika je vztrepetala in udarila ob kozarec, ki je zažvenketal in se nevarno zazibala, toda starec ga je ujel, ga potisnil pred Petra Majcna in zašepetal:

»Hodila sva v vinograd, da otrok ne bi bil takrat doma.«

»Ata, okno je odprto!« je ponovil Jankec in vstal. »Ali greva zdaj domov?«

Ded je hitro stopil k njemu, ga stisnil k sebi in mu začel s svojimi trdimi prsti grebsti po laseh.

»Ne tako trdo!« si je otrok otrese glavo. »Boli!«

»Boli...« je zahropel starec. »Seveda boli...«

Njegov glas je bil tako nenavaden, da ga je otrok začudeno pogledal. Ded ga je takoj spet pritisnil k sebi in mu začel spet grebsti po laseh. Toda njegovi prsti so morali biti še trši, ker se je otrok odtrgal od njega in ga nemirno pogledal.

»Jankec...« je zahropel ded in stegnil roko.

Otrok pa se je zravnal in mu ponudil trobento:

»Ata, zaigrajte!«

Starec je počasi prijel trobento in se ozrl v Petra Majcna.

»Ata, zaigrajte!« ga je otrok nestrpnostno pocukal za roko.

»Saj bom,« je vzdihnil ded in se mu nasmehnil.

»No, pa dajte!«



Starec si je z roko potegnil čez oči, nato si je oslinil debele ustnice in počasi vzdignil trobenta.

Peter Majcen je obstal kot pribit.

Starec se je nagnil k njemu in komaj slišno zašepetal:

»Saj razumete, gospod. Otrok je otrok!...«

Peter Majcen je le s težavo prikimal.

Trobenta je zadonela. Zvoki so zabobneli po hladni in mračni zidanici. Butali so od stene do stene, kakor v srcu od stene do stene buta bridkost, ki ne more najti vrat.

Peter Majcen je komaj vzdržal. Tudi po njegovem srcu je butala bridkost. Ko je trobenta utihnila, je stopil k starcu ter ga molče zgrabil za roko.

»O, saj zdaj bova šla tudi midva,« je vdano rekel starec. »Zaprla bova hram in bova šla.«

»Ne!« se je oglasil Jankec. »Saj ste šele enkrat.«

Peter Majcen se je hitro obrnil in se kar pognal iz zidanice. Planil je čez kolovoz in se spustil kar skozi vinograde. Ustavil se je šele pri tolmunu. Javorke ni bilo več. Po zeleni travi so bile razgrnjene bele rjuhe in tiste tri vrbe so hitele proti njemu kakor tri mrke tete, tri črne Parke.

In tedaj je spet zadonela trobenta.

Ozrl se je v pobočje. Zidanica ni bila več glava črnookega dekleta, ki je zadremalo med zelenjem, zdaj je bila velikanska mrtvaška lobanja.

»Smrt!« se je zdrznil in skoraj stekel iz Tihega dola.

(Se nadaljuje.)